

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

УДК 378.147: 811.111

КОМПЕТЕНТНІСТЬ В АНГЛІЙСЬКОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Мицай Є. П.

ugina9@ukr.net

Київський національний лінгвістичний університет

Дата надходження 16.11.2018. Рекомендовано до друку 18.12.2018.

Анотація. У статті увага зосереджена на питанні формування у майбутніх учителів компетентності в англійському діалогічному мовленні. Опрацьовано наукові публікації з проблеми; визначено сутність понять “діалогічне мовлення” та “компетентність у діалогічному мовленні”. Докладно розглянуто ознаки діалогу. Виявлено вплив індивідуально-психологічних особливостей студентів на формування компетентності в англійському діалогічному мовленні. Уточнено структуру комунікативних здібностей як індивідуально-психологічних якостей особистості. Акцентовано увагу на напрямках формування здібностей студента. Визначено відмінності між мовними здібностями й комунікативними задатками студентів у процесі говоріння англійською мовою. Доведено, що ключову роль у розвитку комунікативних здібностей відіграє мотивація, тобто мотиви навчання, що є не тільки передумовою успішного формування компетентності в англійському діалогічному мовленні студента, а й її наслідком. Проаналізовано типи мотивації, які забезпечують високорезультативне учіння майбутніх учителів. Сконцентровано увагу на необхідності викладачами виявляти й розвивати внутрішню мотивацію студентів. Підсумовано, що мотиви формуються в навчальній діяльності, яку організовує викладач, ставлення ж студентів до цієї діяльності формуються в ній самій.

Ключові слова: діалогічне мовлення, мотивація, комунікативні здібності, навчальна діяльність, практичні заняття, залученість до процесу навчання.

**Мицай Е. П. Киевский национальный лингвистический университет
Компетентность в английской диалогической речи будущих учителей**

Аннотация. В статье уделяется внимание вопросу формирования компетентности в английской диалогической речи будущих учителей. Изучены научные публикации по проблеме; определена сущность понятий “диалогическая речь” и “компетентность в диалогической речи”. Детально рассмотрены признаки диалога. Вывявлено влияние индивидуально-психологических особенностей студентов на формирование компетентности в английской диалогической речи. Уточнена структура коммуникативных способностей как индивидуально-психологических качеств личности. Акцентируется внимание на направлениях формирования способностей студента. Обозначены различия языковых способностей и коммуникативных задатков студентов в процессе говорения на английском языке. Доказано, что ключевое место в развитии коммуникативных способностей занимает мотивация, то есть мотивы обучения, которые выступают только предпосылками успешного формирования компетентности в английской диалогической речи студента, но и ее результатом. Проанализированы типы мотивации, обеспечивающие высокорезультативную учебную деятельность будущих учителей. Сосредоточено внимание на необходимости со стороны преподавателей выявлять и развивать внутреннюю мотивацию студентов. Подытожено, что мотивы формируются в процессе учебной деятельности, которую организывает преподаватель, отношение же студентов к этой деятельности формируется в ней самой.

Ключевые слова: диалогическая речь, мотивация, коммуникативные способности, учебная деятельность, практические занятия, вовлеченность в процесс обучения.

**Mitsai E. Kyiv National Linguistic University
Prospective teachers' English dialogue speech competence development**

Abstract. Introduction. The teaching-learning process confirms that students do not have enough skills in dialogical speech. To teach dialogical speech is difficult as a dialogue needs alternate use of students' communication skills

to understand the speaker and then to express their own thoughts and ideas. Another difficulty in dialogical speech is that a student should not only react but also give a stimulus in his turn for his companion. Other way it will be only a series of questions and answers, and the dialogue will be far from a natural one. So, teachers' task is to obtain new methodological ways to increase the level of students' involvement in the process of studying, to raise their motivation for learning languages. One way to reach these goals is using new approaches at classes and taking into account dialogical speech peculiarities. **Purpose:** To specify the English dialogue speech competence content, in particular regarding its procedural aspect constitutives. **Methods:** The conducted research is based on using the following methods: studying and analyzing scientific publications, watching the training process. **Results.** The principal result of our research is investigating students' communicative skills for increasing their language level in dialogical speech practice. The author defines the notion of "dialogical speech". Its communicative, psychological and language features has been thoroughly examined. The analysis of the scientists' works shows that students who are not motivated do not learn effectively. Moreover, they do not participate and some of them even become disruptive. They claim that teachers' main task is to make students dialogical speech practice more fun and inspire to reach full potential. The article is focused on teachers' knowledge and their opinion on effective teaching strategic methods to increase the level of students' involvement in the studying process, to raise their motivation for learning languages. **Conclusion.** The major conclusions estimate the vital role of motivation in dialogical speech practice. The change in motivation is reflected in students' learning to attribute their achievements to their own educational efforts and to the use of appropriate learning strategies. Thus, dialogue empowers students to become critical thinkers and to express their ideas.

Key words: dialogical speech, motivation, communicative skills, educational activities, practice, involvement in the studying process.

Постановка проблеми. Сучасна система освіти перебуває у стані модернізації, що зумовлено не лише загальними тенденціями світового розвитку, а й інтеграцією України до європейського й світового освітнього простору. Це передбачає й осучаснення нормативно-правової бази регулювання питань освітнього процесу. Так, у Законі України "Про освіту" від 05.09.2017 р. визначено *мету освіти*, яка передбачає всебічний розвиток людини як особистості й найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, здатних до свідомого суспільного вибору й спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору (Про освіту, 2017). В свою чергу, компетентність розглядається як динамічна комбінація знань, навичок, умінь, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, здійснювати професійну та/або подальшу навчальну діяльність (Про освіту, 2017).

В. Г. Кремень зазначає, що "інтеграція України у світову спільноту потребує досконалого володіння іноземними мовами. Без цих знань прилучитися до міжнародного співтовариства буде неможливо" (Кремень, 2013, с. 7), адже вільне володіння іноземною мовою (ІМ) відкриває можливості для встановлення ділових, професійних і культурних контактів, сприяє підвищенню загального культурно-професійного рівня розвитку особистості. Проте діалогічне мовлення (ДМ), незважаючи на його спонтанність, ситуативність, неплановість, потребує від студента не лише високої концентрації уваги й певних розумових операцій (осмислення, оцінки тощо), а й одночасного продукування реплік до співрозмовника у відповідь на почуте. Тобто, ДМ передбачає звернення студентів до говоріння й аудіювання навперемінно. Компетентність в англійському ДМ майбутніх філологів формується з певними труднощами, що також спричинено й недостатньою увагою до її розвитку з боку викладачів англійської мови (АМ) закладів вищої освіти (ЗВО). До того ж, негативно впливають і суперечності між вимогами, зазначеними у робочих навчальних програмах, і рівнем володіння студентами англійським ДМ. Тому питання формування у майбутніх учителів англійської мовної компетентності в ДМ набуває

особливої значущості. Адже, на нашу думку, саме оволодіння студентом цією компетентністю відкриває йому можливість не лише орієнтуватись у сучасному суспільстві, швидко реагувати на запити часу, а й активно взаємодіяти з людьми та, безпосередньо, програмувати процес іншомовного спілкування.

Вищезгадані чинники переконують, що особливої актуальності в контексті нових завдань, які постають перед методикою навчання ІМ, беззаперечно набуває проблема уточнення складників компетентності в англійському ДМ майбутніх учителів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі навчання іншомовного ДМ присвячено праці багатьох науковців: А. А. Алхазішвілі (1974), І. О. Зимньої (1978), Є. М. Розенбаума (1975), О. М. Солововой (2005), Е. П. Шубіна (1972), Л. П. Якубинського (1986). Аналіз останніх досліджень і публікацій підтвердив, що увага більшості науковців сконцентрована на формуванні у студентів-філологів іншомовної комунікативної компетентності (ІКК), володіння якою дає змогу майбутньому фахівцю ефективно здійснювати міжмовну й міжособистісну комунікацію, зокрема в англійському ДМ. Теоретичні й практичні засади її формування знайшли відображення в дисертаціях В. В. Черниш (2015), Т. І. Коробейнікової (2013), Л. В. Гайдукової (2008), О. В. Ярошенко (2015) та ін. Так, Т. І. Коробейнікова (2015) науково обґрунтувала й експериментально перевірила методику формування у майбутніх учителів англійської компетентності в ДМ з використанням інформаційно-комунікаційних технологій на початковому ступені навчання в мовному ЗВО. Науковець стверджує, що ДМ передбачає поперемінне звернення студентів до говоріння й аудіювання. Це вимагає цілісного оволодіння студентами знаннями, мовленнєвими навичками й уміннями з урахуванням їх взаємозв'язку, взаємодії й взаємопроникнення. Склад мовленнєвої компетентності в англійському ДМ у двох аспектах: предметному й процесуальному докладніше розкрито в дослідженні Л. В. Гайдукової (2008). Проте, незважаючи на значну кількість доробок, проблема формування іншомовної комунікативної компетентності й особливо такого її складника, як компетентності в англійському ДМ майбутніх учителів, поки ще залишається недостатньо теоретично й практично дослідженою й потребує ґрунтовнішого розгляду.

Отже, **метою** нашої статті є конкретизація складників компетентності в англійському ДМ майбутніх учителів.

Основні результати дослідження. Навчання АМ на першому (бакалаврському) рівні мовного ЗВО передбачає формування у студентів ІКК, яку ми слідом за авторським колективом підручника під керівництвом С. Ю. Ніколаєвої трактуємо як “здатність успішно вирішувати завдання взаєморозуміння і взаємодії з носіями мови, яка вивчається, відповідно до норм і культурних традицій в умовах прямого й опосередкованого спілкування” (Бігич, Бориско, та ін., 2013, с. 9). Студент володіє ІКК, коли він в умовах прямого чи опосередкованого контакту успішно розв'язує завдання взаєморозуміння та взаємодії з носіями мови відповідно до норм і культури цієї мови (Азимов, 2009, с. 98).

Відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти реалізація комунікативних намірів тих, хто навчаються, пов'язана з *комунікативною мовленнєвою компетентністю*, що складається з лінгвістичного, соціолінгвістичного й прагматичного компонентів, до кожного з яких входять знання, навички й уміння. В контексті нашого дослідження докладніше зупинимось на прагматичному компоненті, безпосередньо пов'язаному з функціональним вживанням мовних засобів: продукування мовленнєвих функцій, актів мовлення тощо. В Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти акцентовано значущість інтеракції як одного з видів мовленнєвої діяльності й культурного бачення, в яких ці здібності формуються. Під час інтеракції два співрозмовники одночасно говорять один з одним. Навіть коли суворо дотримується черга в розмові, слухач зазвичай прогнозує зміст висловлювання мовця і вже готує відповідь (Ніколаєва, 2003, с. 14).

Аналіз останніх дисертацій підтвердив, що особливу увагу науковці приділяють формуванню компетентності в англійському ДМ як невід'ємному компоненту міжособистісної комунікації, яка, окрім цього, є складником мовленнєвої компетентності в говорінні.

Передусім вважаємо доцільним з'ясувати сутність поняття “діалогічне мовлення”. Цей феномен у методиці навчання ІМ прийнято трактувати як процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування. При цьому кожен із учасників по черзі виступає як мовець (ініціатор спілкування – адресант) і як слухач (партнер по спілкуванню – адресат) (Бігич, Бориско, та ін., 2013, с. 302). Безперечно, цінність ДМ, передусім, полягає в результаті, якого досягають комуніканти. Отже, діалог є формою говоріння, в процесі якої відбувається безпосередній обмін взаємопов'язаними й взаємозумовленими висловлюваннями. Докладніше зупинимось на ознаках діалогу (див. рис. 1).

Рис. 1. Ознаки діалогу

Однією з головних ознак діалогу є спонтанний обмін репліками. Співрозмовники можуть заздалегідь обмірковувати мету діалогу, але в них немає часу й можливості попередньо обмірковувати своє мовлення. Звідси й реактивність, яка орієнтована переважно не на внутрішній задум суб'єкта висловлювання, а на мовленнєву поведінку його партнера в спілкуванні, оскільки ДМ є психологічним процесом, розділеним між людьми. Зі спонтанністю мовлення пов'язаний і темп мовлення, що зумовлює прискорений вибір і використання мовних засобів. Названі ознаки ДМ визначають вагомість високого рівня володіння мовним матеріалом, що, в свою чергу пов'язано з високим рівнем автоматизованості мовлення, коли у співрозмовників обмаль часу для добору мовних засобів (Задорожна, 2013, сс. 71). Поділ на “активного” й “пасивного” учасника розмови відносний, оскільки і мовець, і слухач виявляють активність, хоча й різнопланову. Рівень знання мови, її лексичного багатства, граматичної будови й фразеології, практика її вживання відіграють вагомую роль у функціонуванні діалогічної форми мовлення.

Доцільним вважаємо розтлумачити сутність компетентності в ДМ. Слідом за В.В. Черниш (2012) під *компетентністю у ДМ* розуміємо здатність реалізовувати усномовленнєву комунікацію в діалогічній формі в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях спілкування відповідно до комунікативного завдання. Компетентність у ДМ, на думку автора, передбачає вміння мовця планувати, здійснювати й коригувати власну комунікативну поведінку під час породження й варіювання іншомовного мовлення в різних типах діалогічних висловлювань відповідно до певної ситуації спілкування (контексту), мовленнєвого завдання й комунікативного наміру та згідно з правилами спілкування в конкретній національно-культурній спільноті (Черниш, 2012, с. 11-27).

3-поміж складників компетентності в ДМ, виділених В. В. Черниш (2012), особливе місце, на нашу думку, посідають комунікативні здібності (КЗ) до спілкування АМ. Сутність КЗ досліджувалася багатьма науковцями не лише з методичного погляду, а й з погляду психології. Так, досліджуючи психологічні особливості інтенсифікації розвитку КЗ, Ю. В. Якимчук розуміє КЗ як сталу сукупність індивідуально-психологічних особливостей людини, що існує на основі комунікативних задатків і зумовлює успішність комунікативної діяльності. Погоджуємося з викладом Буцацької С. М. (2011) щодо докладнішого аналізу формування здібностей студента (рис. 2).

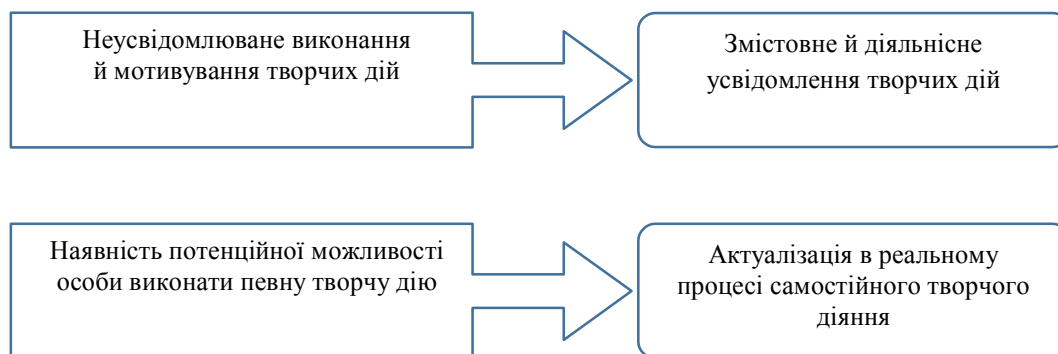

Рис. 2. Напрями формування здібностей студента

У науково-педагогічних дослідженнях КЗ трактуються як здатність встановлювати відносини з партнером зі спілкування, перебудовувати їх відповідно до варіювання комунікативної ситуації. Структуру КЗ становлять комунікативні потреби, стимули, комунікативні знання й уміння, гностичні, експресивні, інтерактивні здібності, сукупність індивідуально-психологічних особливостей, необхідних для успішного сприйняття, розуміння й оцінювання інших людей (Б. Г. Ананьев, Ю. В. Смельянов, Н. В. Кузьміна, К. К. Платонов, Н. Р. Вітюк та ін.). Аналізуючи думки різних дослідників з цієї проблеми, зрозумілішою для осмислення вважаємо точку зору науковців – авторів підручника з методики навчання ІМ і культур щодо вагомості для формування КАДМ розвитку у студентів КЗ. Останні включають внутрішню мотивацію, бажання до взаємодії з іноземними партнерами, здібність співрозмовника до організації свого мовлення, орієнтації в ситуації спілкування, здібність пам'ятати, що вже сказав співрозмовник, поважати його, вміння вислухати, не перериваючи (Бігич, Бориско, та ін., 2013, с. 304). Н. Р. Вітюк (2002), який досліджує психологічні особливості формування КЗ у майбутніх учителів, виокремлює три взаємопов'язані й взаємозумовлені компоненти структури здібностей до спілкування (табл. 1).

Таблиця 1

Структура комунікативних здібностей (за Н. Р. Вітюком)

Компонент	Зв'язок зі спілкуванням	Здібності
Психотехнічний	Пов'язаний з комунікативним аспектом спілкування	Здібності адекватно передавати й отримувати інформацію, оптимально використовуючи вербальні й невербальні засоби спілкування; можливість ефективно долати психологічні бар'єри під час спілкування
Експресивний	Пов'язаний з перцептивно-рефлексивними й емпатійними функціями спілкування	Здібності адекватно сприймати партнерів через спілкування, оцінювати їх і самого себе в цьому процесі; емоційно реагувати на стан його учасників; правильно сприймати й оцінювати власне ситуацію спілкування, прогнозувати її розвиток
Інтерактивний	Пов'язаний із взаємодією між учасниками спілкування	Здібності організовувати взаємодію, встановлювати контакти й підтримувати їх; впливати на партнерів по спілкуванню, зберігаючи при цьому власну автономність.

Центральну роль у розвитку КЗ відіграє мотивація, яка потребує, на нашу думку, змістовнішого розгляду. І. О. Зимня (2003) справедливо визначає мотивацію як “запускний механізм” будь-якої діяльності людини. Науковці розрізняють два типи мотивації: зовнішню і внутрішню, які комплексно впливають на організацію іншомовної мовленнєвої діяльності студента. Та на протигагу зовнішнім мотивам (позитивні – почуття особистого обов’язку, опанування ІМ задля кар’єри; негативні – відсутність бажання навчатись, усвідомлення неуспішності через незнання мови), які не пов’язані зі змістом навчального матеріалу, внутрішні мотиви, навпаки, підтримують ефективність учіння через цікавість до навчального матеріалу, його змісту, тематики, актуальності, прийомів подання викладачем.

Отже, в контексті нашого дослідження ми схиляємося до думки про важливість виявляти та розвивати внутрішню мотивацію студентів, оскільки простежується її безпосередній зв’язок зі змістом навчального матеріалу. Слідом за К. Є. Костюченком (2015) виділяємо такі вимоги до навчання студентів ДМ: актуальність навчального матеріалу, діалог має залучати питання, що безпосередньо представляють для студентів інтерес саме тут і зараз; особистісна й професійна значущість; емоційна виразність і впливовість на емоційну сферу особистості студента.

Т. І. Харченко (2013) визначає таку послідовність реалізації механізму пізнання: “зацікавленість у вивченні ІМ сприяє формуванню мотивів, тим самим спонукаючи до аналізу мовних явищ та до різних за формою і змістом занять з ІМ. Це, в свою чергу, розвиває лінгвістичне мислення, можливість використання ІМ як засобу спілкування й обміну інформацією, дає можливість отримання знань за допомогою ІМ, вивчення культури, історії, сучасного стану країни, мова якої вивчається, розширення світогляду. Як наслідок, формується мотив ставлення до ІМ як до необхідного засобу пізнавальної діяльності”.

Підтримуємо позицію К. Є. Костюченка, який наголошує на обов’язковому врахуванні викладачем під час реалізації системи вправ і завдань на формування у студентів ДМ загальнодидактичних і лінгво-дидактичних принципів: забезпечення мотивації; наступності, систематичності й послідовності навчання; переважання формування усного мовлення щодо писемного; врахування вікових й індивідуальних особливостей студентів; практичної мовленнєвої

спрямованості навчання; його індивідуалізації й диференціації; забезпечення самостійності й самоконтролю; використання міжпредметних зв'язків тощо (Костюченко, 2015, с. 251-260). Плани-конспекти практичних занять, навчальні матеріали, підготовлені викладачами, ніщо порівняно з зацікавленістю їх у навчальній дисципліні, яку вони викладають, і важливістю й бажанням навчити студентів (Vain, 2012). Отже, безсумнівно, завдяки загальній і професійній культурі, педагогічній майстерності, викладач через актуальний навчальний матеріал здатний сформулювати належні мету й мотиви навчання, задати тон, показати напрямок навчального руху, визначити індивідуальну траєкторію учіння для кожного студента (Гончаренко, 2010, с. 47-55).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Унаслідок аналізу науково-психологічної літератури ми дійшли висновку, що КЗ студентів посідають ключове місце у формуванні компетентності в англійському ДМ. Представляючи собою сукупність індивідуально-психологічних особливостей студента, КЗ входять до структури інтелектуальних здібностей та зумовлюють успішність виконання ним комунікативної діяльності. Особливої уваги заслуговує мотиваційний компонент комунікативних здібностей, а саме мотив як внутрішнє спонукання студента до комунікативної діяльності, в основі якого – задоволення від процесу й безпосередніх результатів процесу опанування ІМ. Перспектива подальших розвідок полягає в обґрунтуванні й конкретизації змісту формування компетентності в англійському ДМ.

ЛІТЕРАТУРА

- Азимов, Э. Г., Щукин, А. Н. (Ред.). (2009). *Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам)*. Москва: Икар.
- Бігич, О. Б., Бориско, Н. Ф., Борецька, Г. Е., Ніколаєва, С. Ю. (Ред.). (2013). *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів*. Київ: Ленвіт.
- Бучацька, С. М. (2011). Комунікативні здібності студентів у професійному спілкуванні іноземними мовами. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*, 34 (1), 232-237.
- Гончаренко, Т. Є. (2010). Мотивація вивчення іноземної мови як соціальна функція освіти. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*, 4, 47-55.
- Вітюк, Н. Р. (2002). *Психологічні особливості формування комунікативних здібностей у майбутніх вчителів*. (Автореф. дис. канд. психол. наук). Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне.
- Задорожна, І. П. (2013). Організація позааудиторної самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англійською мовою в діалогічному мовленні. В *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*, 23, 21-30.
- Зимняя, И. А. (2003). Ключевые компетентности – новая парадигма образования. *Высшее образование сегодня*, 5, 35-38.
- Кремень, В. Г. (2013). Освіта у спонтанності розвитку цивілізації. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 8(9), 7-16.
- Коробейнікова, Т. І. (2015). Сучасні вимоги до формування англійської компетентності в діалогічному мовленні в майбутніх учителів. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ*, 31, 251-260.
- Костюченко, К. Є. (2015). Особливості навчання діалогічного мовлення на заняттях з англійської мови у ВНЗ. *Наукові записки КДПУ*, 135, 135-139.
- Ніколаєва, С. Ю. (Ред.). (2003). *Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання*. Київ: Ленвіт.
- Про освіту. № 38-39 ст. 380. (2017).

- Харченко Т. І. (2013). *Проблема мотивації в процесі навчання іноземної мови*. URL http://confcontact.com/2013_06_07/44_Harchenko.html.
- Черниш, В. В. (2012). Навчання іншомовного діалогічного мовлення в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*, 4, 11-27.
- Bain, K. (2012). *What the Best College Teachers Do*. Cambridge: Harvard University Press.

REFERENCES

- Azimov, Je. G., Shhukin A. N. (Red.). (2009). *Novyj slovar' metodicheskikh terminov i ponjatiy (teorija i praktika obuchenija jazykam)*. Moskva: Ikar.
- Bigych, O. B., Borysko, N. F., Borec'ka, G. E., Nikolajeva, S. Ju.(Red.). (2013). *Metodyka navchannja inozemnyh mov i kul'tur: teorija i praktyka : pidruchnyk dlja studentiv klasychnyh, pedagogichnyh i lingvistychnyh universytetiv*. Kyi'v: Lenvit.
- Buchac'ka, C. M. (2011). *Komunikatyvni zdibnosti studentiv u profesijnomu spilkuvanni inozemnyh movamy. Problemy suchasnoi' pedagogichnoi' osvity*, 34 (1), 232-237.
- Goncharenko, T. Je. (2010). *Motyvacija vyvchennja inozemnoi' movy jak social'na funkcija osvity. Teorija i praktyka upravlinnja social'nymy systemamy: filosofija, psihologija, pedagogika, sociologija*, 4, 47-55.
- Vitjuk, N. R. (2002). *Psyhologichni osoblyvosti formuvannja komunikatyvnyh zdibnostej u majbutnih vchyteliv. (Avtoref. dys. kand. psyhol. nauk)*. Rivnens'kyj derzhavnyj gumanitarnyj universytet, Rivne.
- Zadorozhna, I. P. (2013). *Organizacija pozaaudytornoj' samostijnoi' roboty majbutnih uchyteliv z ovolodinnja anglo-movnoju kompetentnistju v dialogichnomu movlenni. V Vykladannja mov u vyshhnyh navchal'nyh zakladah osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni зв'язky. Naukovi doslidzhennja. Dosvid. Poshuky*, 23, 21-30.
- Zimnjaja, I. A. (2003). *Kljuचेve kompetentnosti – novaja paradigma obrazovanija. Vysshee obrazovanie segodnja*, 5, 35-38.
- Kremen', V. G. (2013). *Osvita u spontannosti rozvytku cyvilizacii'. Osvita ta rozvytok obdarovanoi' osobystosti*, 8(9), 7-16.
- Korobejnikova, T. I. (2015). *Suchasni vimogi do formuvannja anglo-movnoi' kompetentnosti v dialogichnomu movlenni v majbutnih uchyteliv. Naukovij visnik kafedri Junesko KNLU*, 31, 251-260.
- Kostjuchenko, K. Є. (2015). *Osoblyvosti navchannja dialogichnogo movlennja na zanjattjah z anglijs'koj' movi u VNZ. Naukovi zapiski KDPU*, 135, 135-139.
- Nikolaeva, S. Ju. (Red.). (2003). *Zagal'noevropejs'ki Rekomendacii z movnoi' osviti: vivchennja, vykladannja, ocinjuvannja*. Kiiv: Lenvit.
- Pro osvitu. № 38-39 st.380. (2017).
- Harchenko T. I. (2013). *Problema motivacii v procesi navchannja inozemnoi' movi*. URL http://confcontact.com/2013_06_07/44_Harchenko.html.
- Chernish, V. V. (2012). *Navchannja inshomovnogo dialogichnogo movlennja v aspekti kompetentnisnogo pidhodu. Inozemni movi*, 4, 11-27.
- Bain, K. (2012). *What the Best College Teachers Do*. Cambridge: Harvard University Press.